

Nr 150.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag till de statsunderstödda alkoholistanstalterna m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(3:e avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under elfte huvudtiteln, punkterna 152 och 153, föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1951/52 beräkna dels till Bidrag till anordnande av erkända alkoholistanstalter m. m. ett reservationsanslag av 100 kronor, dels ock till Bidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader m. m. ett förslagsanslag av 2 300 000 kronor.

Därefter har Kungl. Maj:t i propositionen nr 125, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 9 mars 1951, i ämnet framlagt de förslag, vilka framgå av den följande redogörelsen.

1:o) **Förslag till ändrade grunder för driftbidrag.** Kungl. Maj:t har (s. 3—15) föreslagit riksdagen att medgiva, att garanti- och beläggningsbidragen till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader må utgå enligt av departementschefen i statsrådsprotokollet förordade grunder och sålunda bestämmas till högst sju resp. fem kronor.

Frågan om ändrade grunder för statens bidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalter behandlades senast vid 1950 års riksdag. Statsutskottet anförde därvid i sitt utlåtande nr 11 bl. a., att de statsunderstödda anstalterna arbetade under mycket stora svårigheter och att en sådan förbättring i anstalternas villkor snarast borde komma till stånd, att eventuella risker för driftnedläggelser eliminerades. Då det icke syntes osannolikt, att prövningen av 1946 års alkoholistvårdsutrednings förslag i dess helhet måste uppskjutas ännu någon tid, borde det enligt utskottets mening övervägas, om icke sådana partiella förbättringar kunde genomföras, som skulle möjliggöra för de statsunderstödda anstalterna att fortsätta sin verksamhet. Ur denna synpunkt ville utskottet ifrågasätta, om icke alkoholistvårdsutredningens förslag i fråga om statsbidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalter skulle kunna upptagas till prövning oberoende av utredningens förslag i övrigt. Riksdagen uttalade sig i överensstämmelse härmed.

Sedan Kungl. Maj:t den 2 juni 1950 uppdragit åt socialstyrelsen att verk-

ställa utredning rörande ifrågavarande anstalters ekonomiska förhållanden m. m., har styrelsen numera framlagt förslag till ändrade grunder för statsbidrag till driftkostnaderna. Beträffande övriga i utredningsuppdraget berörda frågor (upprustning av byggnader och inventarier, ersättning för uppkomna underskott m. m.) synes utredning vara att vänta inom sådan tid, att förslag i ämnet kan föreläggas nästa års riksdag.

Socialstyrelsens förslag innebär, att förbättrade ekonomiska möjligheter för anstalterna att fortsätta sin verksamhet skulle åstadkommas genom ökat statligt stöd främst i form av särskilt statsbidrag till avlöningskostnaderna. Vid sidan av detta personallönebidrag skulle hittillsvarande driftbidrag i form av garanti- och beläggningsbidrag alltjämt utgå. För varje anstalt skulle finnas en av Kungl. Maj:t fastställd personalstat. Personallönebidraget skulle till storleken sammanfalla med anstalternas verkliga avlöningskostnader för i staten upptagen personal. Föreståndare skulle tillsättas av Kungl. Maj:t samt assistent och annan till lägst 20 lönegraden hänförd befattningshavare av socialstyrelsen.

Av utredningen i ärendet framgår, att det ekonomiska underlaget för flertalet anstalter är svagt. De erkända alkoholistanstalterna ha visserligen erhållit statsbidrag för anstalternas anordnande, men därutöver för ändamålet erforderliga medel ha i regel i avsevärd utsträckning fått anskaffas lånevägen. Vidare ha för flertalet anstalter driftunderskott uppkommit sedan flera år tillbaka. Anstalterna ha på grund härav måst ådraga sig skuldsättning på driften. De ekonomiska svårigheterna ha givetvis kommit att påverka anstalternas verksamhet. Då inga eller otillräckliga avskrivningar på fastigheterna kunnat göras samt underhåll och nyanskaffningar i stor utsträckning måst stå tillbaka, har den materiella standarden på anstalterna sjunkit. I likhet med socialstyrelsen finner departementschefen det därför synnerligen angeläget att genom ökade statsbidrag sanera anstalternas ekonomi.

Ett genomförande av socialstyrelsens förslag om särskilda personallönebidrag vid sidan av nu utgående bidrag och därav följande ökad insyn och kontroll från statens sida över såväl anstalternas ekonomi som tillsättningen av befattningshavare vid desamma kan departementschefen icke tillstyrka. En sådan ordning måste enligt departementschefen få till följd, att anstalternas huvudmän i stor utsträckning berövas sin självständighet beträffande verksamhetens utformning. Den måttliga höjning av statens bidrag, som nu föreslagits, synes icke kunna lagas till intäkt för en sådan förändring av organisationen. Departementschefen förordar i stället, att det ökade statliga stödet lämnas genom en höjning av maximibeloppen för nu utgående garanti- och beläggningsbidrag. Enär huvudparten av driftkostnaderna på grund av sin art äro oberoende av den tillfälliga beläggningsen på anstalterna, synes större delen av höjningen böra hänföra sig till garantibidraget. I enlighet härmed och på grundval av verkställda beräkningar rörande driftutfallet för innevarande år förordar departements-

chefen, att driftbidragen höjas på så sätt, att garanti- och beläggningsbidragen för båda anstaltskategorierna må utgå med högst sju resp. fem kronor. Vid bestämmandet av dessa belopp har departementschefen även ansett sig böra taga hänsyn bl. a. till möjligheten av en viss mindre höjning av till internerna genomsnittligt utgående fickpengar. Departementschefen vill vidare i detta sammanhang uttryckligen framhålla, att de sålunda föreslagna bidragsbeloppen givetvis äro maximibelopp och att det sedermera ankommer på Kungl. Maj:t att i vanlig ordning fastställa de för varje särskild anstalt erforderliga bidragen. De nya bidragsgrunderna förutsättas skola tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1951.

På grundval av en preliminär uppskattning av storleken av för de olika anstalterna vid bifall till föreliggande förslag erforderliga bidragsbelopp uppskattas medelsbehovet för detta ändamål till 2 685 000 kronor, innebärande en kostnadsökning i förhållande till innevarande budgetår med omkring 545 000 kronor.

Utskottet har i förevarande sammanhang till behandling förehaft två lika lydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Holmbäck m. fl.* (I: 404) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindberg m. fl.* (II: 551), såvitt i dem hemställts, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 125 angående anslag till de statsunderstödda alkoholistanstalterna måtte hos Kungl. Maj:t hemställa, att efter ytterligare utredning förslag snarast möjligt framläggas för riksdagen om personallönebidrag till ifrågavarande anstalter.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sitt förevarande förslag, hänvisas till motionen I: 404.

Utskottet tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag om höjning av garanti- och beläggningsbidragen till högst sju, resp. högst fem kronor, vilket förslag synes ägnat att tillgodose det av utskottet i fjol uttalade önskemålet om en sådan förbättring i anstalternas ekonomiska villkor, att eventuella risker för driftnedläggelser elimineras.

Ehuru utskottet instämmer i de önskemål angående förbättring i de ekonomiska villkoren för anstalterna, som framförts i motionerna I: 404 och II: 551, är utskottet icke berett att tillstyrka yrkandet om skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om förslag snarast möjligt angående personallönebidrag till alkoholistanstalterna. I likhet med departementschefen anser nämligen utskottet, att införandet av personallönebidrag måste få till följd att anstalternas huvudmän i stor utsträckning berövas sin självständighet beträffande verksamhetens utformning. Utskottet förutsätter emellertid att Kungl. Maj:t, därest det, såsom i motionerna befaras, skulle visa sig att anstalternas personalfråga icke skulle på ett betryggande sätt kunna ordnas med de av utskottet förordade garanti- och beläggningsbidragen, tager en höjning av dessa bidrag under övervägande.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

a) att riksdagen må medgiva, att garanti- och beläggningsbidragen till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader må utgå enligt av departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 9 mars 1951 angivna grunder och sålunda bestämmas till högst sju resp. fem kronor;

b) att motionerna I: 404 och II: 551, såvitt nu är i fråga, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.

2:o) Om- och tillbyggnadsarbeten vid erkända alkoholistanstalten Åsbrohemmet. Kungl. Maj:t har (s. 15—19) föreslagit riksdagen att dels medgiva, att statsbidrag må beviljas stiftelsen Åsbrohemmet för vissa om- och tillbyggnadsarbeten vid stiftelsens alkoholistanstalt med den styrkta verkliga kostnaden för ändamålet, dock med högst 115 000 kronor, dels ock till Om- och tillbyggnadsarbeten vid erkända alkoholistanstalten Åsbrohemmet för budgetåret 1951/52 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 115 000 kronor.

I fråga om vissa av anstaltens lokaler föreligga avsevärda brister. Sålunda erfordras bl. a. nya isoleringsrum, en särskild mottagningsavdelning samt utökade ekonomilokaler. Inom byggnadsstyrelsen har förslag till en allmän plan rörande anstaltens standardförbättringar upprättats. De nu föreslagna byggnadsarbetena ingå såsom en första etapp i nämnda plan.

Vid en överarbetning av anstaltsstyrelsens förslag, som verkställts inom byggnadsstyrelsen, ha två alternativ, betecknade A och B, framlagts, kostnadsberäknade till 115 000 resp. 155 000 kronor. Härvid har i båda fallen förutsatts, att vissa byggnadsarbeten skulle utföras av interner och personal. Även om det dyrare alternativet synes erbjuda vissa fördelar, anses det emellertid i rådande statsfinansiella läge angeläget, att kostnaderna för ändamålet i möjligaste mån begränsas. Byggnadsarbetena förordas därför skola utföras i huvudsaklig överensstämmelse med av byggnadsstyrelsen framlagt alternativ A. Därest så befinnes möjligt inom oförändrad kostnadsram, anses emellertid böra undersökas, huruvida icke en placering av tillbyggnaden i överensstämmelse med för alternativ B framlagt förslag kan vara lämplig.

Då anstalten saknar erforderliga medel för ändamålet förordas, att kostnaderna i sin helhet bestridas av statsmedel.

Utskottet har vid jämförelse mellan de olika alternativen fått den uppfattningen, att alternativ B — innebärande, att man i stället för att bygga en ny köksflygel uppför en matsalsbyggnad, ansluten till den befintliga byggnaden, och utnyttjar den nuvarande matsalen till kökslokaler m. m. — ur skilda synpunkter erbjuder så stora fördelar framför det tidigare om-

nämnda alternativ A att alternativ B bör komma till utförande. Härvid böra självfallet alla möjligheter tillvaratagas att genom förenklingar nedbringa kostnaderna. Vid detta ställningstagande bör anslaget uppräknas från 115 000 kronor till 155 000 kronor.

Utskottet hemställer alltså,

att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förslag

a) medgiva, att statsbidrag må beviljas stiftelsen Åsbrohemmet för vissa om- och tillbyggnadsarbeten vid stiftelsens alkoholistanstalt med den styrkta verkliga kostnaden för ändamålet, dock med högst 155 000 kronor;

b) till *Om- och tillbyggnadsarbeten vid erkända alkoholistanstalten Åsbrohemmet* för budgetåret 1951/52 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 155 000 kronor.

3:o) Lån till svenska diakonsällskapet för sanering av erkända alkoholistanstalten Björknäs' ekonomi. Kungl. Maj:t har (s. 19—22) föreslagit riksdagen att till Lån till svenska diakonsällskapet för sanering av erkända alkoholistanstalten Björknäs' ekonomi å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51 under fonden för låneunderstöd, inrikesdepartementet, anvisa ett investeringsanslag av 50 000 kronor.

Björknäsanstaltens likviditet är med hänsyn bl. a. till dess betungande skuldbörda f. n. icke tillfredsställande. Det synes sålunda vara nödvändigt, att åtgärder vidtagas för att omgående förbättra anstaltens ekonomiska ställning. Anstaltens behov av medel för att täcka kortfristiga skulder vid ingången av januari månad 1951 uppgick till omkring 40 000 kronor. Då hittills under året viss ytterligare skuldsättning ägt rum, uppskattas det erforderliga medelsbehovet till minst 50 000 kronor. Staten anses böra lämna anstalten det ekonomiska stöd, som sålunda erfordras, lämpligen i form av ett ränte- och amorteringsfritt lån om sistnämnda belopp. Därest i anledning av pågående utredning rörande alkoholistanstalernas driftförluster diakonsällskapet kommer att tillerkännas ersättning för å denna anstalt uppkomna underskott, anses lånet böra avräknas å denna ersättning. Det förutsättes få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela beslut rörande den säkerhet, som bör ställas av sällskapet.

Vid lånet bör knytas det villkoret, att detsamma skall återbetalas, om verksamheten nedlägges eller icke upprätthålles på tillfredsställande sätt.

Då det är önskvärt, att anstaltens likviditet återställs snarast möjligt, föreslås medel skola ställas till förfogande på tilläggsstat till riksstaten för löpande budgetår. Anslag för ändamålet föreslås upptagas under rubriken Lån till svenska diakonsällskapet för sanering av erkända alkoholistanstalten Björknäs' ekonomi samt såsom investeringsanslag anvisas under fonden för låneunderstöd.

Utskottet, som förutsätter att på Kungl. Maj:t får ankomma att meddela beslut rörande säkerheten för lånet, tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag och hemställer alltså,

att riksdagen må till *Lån till svenska diakonsällskapet för sanering av erkända alkoholistanstalten Björknäs' ekonomi* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1950/51 under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 50 000 kronor.

4:o) **Anslag för budgetåret 1951/52 till Bidrag till anordnande av erkända alkoholistanstalter m. m.** Kungl. Maj:t har (s. 22—24) föreslagit riksdagen att till Bidrag till anordnande av erkända alkoholistanstalter m. m. för budgetåret 1951/52 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 100 kronor.

Anslaget är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört med samma belopp. Beläggningsen på anstalterna har under de senaste åren varit mycket hög. Då emellertid några större f. n. aktuella nybyggnadsplaner icke synas föreligga och till förfogande för ändamålet stå omkring 123 000 kronor, anses någon ytterligare medelsanvisning icke erfordras för nästa budgetår. Anslaget föreslås sålunda liksom f. n. uppföras i riksstaten allenast med ett formellt belopp av 100 kronor.

Utskottet, som icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag, hemställer,

att riksdagen må till *Bidrag till anordnande av erkända alkoholistanstalter m. m.* för budgetåret 1951/52 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 100 kronor.

5:o) **Anslag för budgetåret 1951/52 till Bidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader m. m.** Kungl. Maj:t har (s. 24—26) föreslagit riksdagen att till Bidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader m. m. för budgetåret 1951/52 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 900 000 kronor.

Anslaget är i riksstaten för innevarande budgetår uppfört med 2 300 000 kronor.

I enlighet med vad tidigare anförts uppskattas medelsbehovet för bidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader till 2 685 000 kronor, vartill kommer ett belopp av 125 000 kronor såsom särskild ersättning för vård av de s. k. farliga alkoholisterna och andra, för vilka vårdkostnaden helt bestrides av staten. Tillhoppa erfordras sålunda för detta ändamål 2 810 000 kronor. För bidrag till inackorderingshem samt för familjevård uppskattas kostnaderna till 25 000 resp. 10 000 kronor, d. v. s. samma belopp, som beräknats för innevarande budgetår.

Det sammanlagda medelsbehovet skulle alltså uppgå till 2 845 000 kronor. Då emellertid möjlighet synes böra föreligga att i begränsad omfattning utbetala ersättning för vissa på första halvåret 1951 belöpande utgiftsökningar, föreslås beloppet avrundat uppåt till 2 900 000 kronor.

I de två tidigare nämnda likalydande motionerna, väckta den ena inom första kammaren av herr *Holmbäck m. fl.* (I: 404) och den andra inom andra kammaren av herr *Lindberg m. fl.* (II: 551), har, såvitt nu är i fråga, hemställts, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 125 angående anslag till de statsunderstödda alkoholistanstalerna måtte besluta att till bidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader m. m. för budgetåret 1951/52 anvisa ett förslagsanslag av 3 100 000 kronor och därvid uttala, att från anslaget må utgå ersättning till anstalerna för på första halvåret 1951 belöpande utgiftsökningar.

Beträffande de skäl, motionärerna anfört till stöd för sitt förevarande förslag, hänvisas till motionen I: 404.

Utskottet. Med anledning av yrkandet i de likalydande motionerna I: 404 och II: 551, att riksdagen måtte besluta upptaga ifrågavarande anslag till 3 100 000 kronor och därvid uttala, att från anslaget må utgå ersättning för på första halvåret 1951 belöpande utgiftsökningar, vill utskottet erinra att anslaget är av förslagsanslags natur. Utskottet tillstyrker departementschefens i motionerna omnämnda förslag att Kungl. Maj:t bör erhålla möjlighet att i avvaktan på en slutgiltig reglering av hithörande frågor utbetala ersättning för vissa på första halvåret 1951 belöpande utgiftsökningar. Med hänsyn till det anförda äger Kungl. Maj:t möjlighet att i den utsträckning, den statsfinansiella situationen tillåter, tillgodose syftet med ifrågavarande motionsyrkande. Då utskottet utgår från att Kungl. Maj:t vid prövningen av dessa ärenden beaktar anstalernas svårigheter, är utskottet icke berett att förorda något normerande uttalande från riksdagens sida.

Under återopande av det anförda och då Kungl. Maj:ts förslag kan av utskottet tillstyrkas, hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 404 och II: 551, såvitt nu är i fråga, till *Bidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader m. m.* för budgetåret 1951/52 under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 900 000 kronor.

Stockholm den 18 maj 1951.

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND.

Närvarande: se under utlåtandet nr 149.